

АНОТАЦІЯ

Дука В. В. Правові та організаційні засади розгляду звернень громадян при перетині державного кордону України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, 2021.

У дисертації досліджується сутність та особливості процедури розгляду звернень громадян при перетині державного кордону України, система суб'єктів уповноважених розглядати ці звернення, види відповідальності за порушення порядку розгляду звернень громадян при перетині державного кордону України та порядок її застосування, а також шляхи вдосконалення чинного законодавства України з метою його адаптації до законодавства ЄС.

Встановлено, що міжнародні універсальні та регіональні договори у сфері прав людини не виокремлюють право на звернення, тому захист відповідних інтересів особи на міжнародному рівні здійснюється через інші права, які стосуються інформації, переконань, демократичних процедур, протидії дискримінації та захисту особливих потреб.

Доведено, що спеціальні закони та підзаконні акти, що встановлюють режим державного кордону та порядок його перетину, специфіки звернень громадян не окреслюють узагалі. Наголошено на потребі схвалення окремої інструкції з питань процедури розгляду Держприкордонслужбою звернень громадян.

Встановлено, напрями у яких відбувалися дослідження наукової проблеми визначення та удосконалення інституту звернень громадян у сфері перетину державного кордону України. З'ясовано, що спеціальні дослідження адміністративної процедури перетину державного кордону України, а також спеціальні дослідження особливостей розгляду звернень громадян Держприкордонслужбою та Державною міграційною службою (тобто державними органами спеціальною компетенції у сфері охорони державного

кордону та контролю за його перетином фізичними особами), окремо не проводилися.

З'ясовано та розкрито зміст поняття «звернення громадян при перетині державного кордону», проаналізовано за системоутворюючими факторами видову класифікацію звернення громадян, акцентовано увагу на сильних та слабких сторонах щодо кожного виду звернень громадян.

Запропоновано змінити процедурні питання розгляду звернення громадян з урахуванням практики розвинутих держав та організувати поступовий перехід на електронний порядок прийняття, розгляду та надання відповіді на звернення громадян.

Виявлено, що система органів державної влади уповноважених розглядати звернення громадян при перетині державного кордону України повністю сформована й зараз проходить етап відновлення міжсистемних зв'язків після планових реформ. Сама система є дворівневою, вищу ланку в ній займає Держприкордонслужба.

На підставі аналізу видів юридичної відповідальності, які застосовуються в результаті порушення законодавства про звернення громадян при перетині державного кордону, встановлено, що до відповідальності можуть притягатися як суб'єкти, які забезпечують порядок перетину державного кордону, так і громадяни, які реалізують своє право на звернення при перетині державного кордону.

Виявлено прогалини застосування дисциплінарної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності за порушення законодавства про звернення громадян у прикордонній сфері, у зв'язку з чим запропоновано провести систематизацію та удосконалення правових норм, які регулюють порядок притягнення до відповідальності у сфері звернення громадян.

Виділено та проаналізовано три моделі розбудови організаційно-правових засад розгляду звернень громадян при перетині державного кордону: модель максимальних можливостей (є поєднанням комплексного законодавчого регулювання, сучасних форм та методів роботи зі зверненнями та досконалого організаційно-правового статусу уповноважених суб'єктів); модель обмежених

можливостей (характеризується суперечливістю законодавства, недосконалістю процедурних аспектів та обмеженим суб'єктним складом правовідносин); модель мінімальних можливостей (їй притаманна відсутність деталізованого законодавства, організаційна невизначеність та функціональна обмеженість).

Виявлено відсутність наднаціональних модельних нормативно-правових актів та організаційно-правових засад розгляду звернень громадян при перетині державного кордону, внаслідок чого громадяни держав-учасниць СНД, іноземці та особи без громадянства (які в'їжджають на територію СНД / виїжджають з неї) позбавлені додаткових правових гарантій захисту права на звернення до органів влади.

З'ясовано, що в окремих країнах ЄС присутні індивідуальні правові інститути у сфері звернень громадян: віднесення сфери розгляду звернень громадян до адміністративного процесу; створення окремих організацій для забезпечення реалізації права на звернення; нормативно-правова індивідуалізація окремих форм реалізації права на звернення при перетині державного кордону; закріплення права на звернення через призму обов'язків органів влади.

Висвітлено ключові інструменти зближення законодавства України та європейської спільноти й встановлено, що основні вектори адаптації інституту звернення громадян до стандартів ЄС мають відбуватися в напрямку: удосконалення міграційної політики; спрощення процедурних питань митного характеру; оптимізації правового регулювання прикордонної служби, фітосанітарних та ветеринарно-санітарних вимог при перетині державного кордону.

Встановлена необхідність внесення змін до вітчизняного законодавства в напрямках: оптимізації міграційної та інформаційної політики; застосування нових сучасних технологій для спрощення митних процедурних питань; вдосконалення механізму та інструментів правового регулювання прикордонної та міграційної служби; вдосконалення санітарно-ветеринарного регулювання з врахуванням активізації міграційних процесів та необхідності швидкого реагування на мінливі обставини умов сьогодення (запровадження нових

правил, неочікуваних локдаунів та комплексних суворих протипандемічних заходів, які радикально змінюють порядок перетинів державних кордонів усіх країн світу).

Ключові слова:звернення громадян, види звернень, форми звернень, право на звернення, право на інформацію, державний кордон, перетин кордону, Державна прикордонна служба України, прикордонний контроль, міграційне регулювання, митний контроль, адміністративна відповідальність, адміністративна процедура, пострадянські країни, країни ЄС, адаптація законодавства до стандартів ЄС.